

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՀՆԱՏԻՊ ԳՐՔԵՐԻ
ՁԵՌԱԳԻՐ ԵՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ԳՐԱՌՈՒՄՆԵՐԻ «ԴԻՒՆԸ»*

Բանալի բառեր՝ ձեռագիր գրառումներ, հնատիպ գիրք, յիշատակարաններ, կնքադրոշմներ, մագաղաթեայ պատառիկներ:

Keywords: handwritten notes, ancient book, colophons, seals, scraps of parchment.

ա. Արժեքն ու անհրաժեշտությունը

Հայերեն հնատիպ գրքի մատենագիտությունը [Ոսկանեան, Կորկոտեան, Սավալեան, 1988, 864] տասնամեակներ շարունակ զգալի դերակատարում է ունեցել տպագիր գրքի պատմության համար: Սակայն այդ մատենագիտության մեջ ներկայացուած չեն հայ գրքի էջերում գետեղուած ձեռագիր զանազան գրառումները եւ գրադարանային նշումները, որոնց պակասն այսօր նկատելի է, եւ դրանց վերհանումը արժեքաւոր ու կարեւոր է ոչ միայն գրատպութեան, այլեւ ընդհանրապէս պատմութեան, մասնաւորապէս՝ մշակոյթի պատմութեան համար:

Տպագիր գիրքը ստեղծելիս հրատարակիչներն ու հեղինակները հիմնականում այն կազմել են՝ հետեւելով ձեռագրերի ստեղծման աւանդոյթներին [Մանուկեան, Սարգսեան, 2022, 330]: Զարմանալի չէ այս իրողութիւնը, քանի որ «ԺԶ-ԺԹ դարերի ամբողջ ընթացքում մեր ձեռագիր եւ տպագիր գրքերը կենցաղավարել են կողք կողքի՝ համատեղ, ծառայել են նոյն նպատակներին, կատարել նոյն գործառոյթները: Անգամ՝ առանձին թերթեր կամ մասեր կորցրած պակասաւոր տպագիրները լրացուել-ամբողջացուել են ձեռագրերից ընդօրինակուած թերթերով, այլեւ՝ տպագիր գրքերից ձեռագրեր են օրինակուել. եւ այլն» [Տէր-Վարդանեան, 2022, 322]:

Մեր հնատիպ հրատարակութիւնները, բազմաթիւ այլ յատկանիշների շարքում, ձեռագիր գրքերից մասնաւորապէս փոխ են առել ազգային-մշակութային կերպարանք ստացած յիշատակարանային աւանդոյթը, որ տպագիր գրքերի մէջ գոյատեւել է նրանց հետագայ կեանքի ամբողջ ընթացքում: Տարբեր ժամանակների տէրերն իրենց պատկանած գրքերի մէջ գրանցել են պատմական եւ մշակութային արժեք ունեցող յիշատակարաններ եւ մանր յիշատակագրութիւններ, որոնք, անկասկած, հաւասարարժեք են իրենց ժամանակակից ձեռագրական յիշատակարաններին: Ինչպէս ձեռագիր մատենաներում, այնպէս էլ հնատիպ գրքերում յիշատակարաններն ու յիշատակագրութիւնները տարբերում են բովանդակային լայն բազմազանութեամբ. դրանցում կարելի է գտնել տարբեր ժամանակների պատմական, հասարակական, քաղաքական կյանքի մեծ ու փոքր իրադարձութիւնների մասին տեղեկութիւններ, տոհմական տարեգրութիւններ եւ նշանաւոր մարդկանց կենսագրական տուեալներ: Ինչպէս ձեռագրերում, հնատիպի դէպքում եւս այդ յիշատակարանների հեղինակները ոչ միայն տէրերն էին, այլեւ գնորդները, ստացողները, նորոգողներն ու նուիրատուները: Ըստ այդմ, մեր պատրաստելիք «Դիւանը»¹⁰ այսպիսի նիւթերի շնորհիւ ունենալու է ձեռագրական յիշատակարանների ստուար հատորներին մօտեցող արժեք:

Հնատիպ հրատարակութիւնների ունեցած ձեռագիր գրառումները, բացի տարբեր ուսումնասիրութիւնների համար աղբիւրագիտական արժեք ունենալուց, կարեւոր են նաեւ

¹⁰ Հայաստանի ազգային գրադարանում 2023 թ. սեպտեմբերի դրութեամբ կայ 2392 միաւոր հնատիպ գիրք:

գրքերի հետագայ ճակատագրի առումով. սրանք բացայայտելու են ընթերցողի վերաբերմունքն ու հետաքրքրությամբ զբաղվելու նրա պարունակած բնագրի նկատմամբ:

Հնատիպ գրքի էջերում, բացի տարատեսակ ու տարաբնույթ ձեռագիր գրառումներից, հանդիպում են զգալի թույլ գրադարանային նշումներ, որոնք իրենց կարեւորութեամբ չեն զիջում յիշատակարաններին: Գրքերում առկայ գրադարանային նշումները (կնքադրոշմներ¹¹, գոյքահամարներ եւ այլն) օգնելու են պատկերացնելու տարաբնույթ (եկեղեցական, վանական, մասնաւոր, նաեւ դրանց ներկայ տեր) գրադարանների կառուցուածքն ու պարունակութիւնը՝ բովանդակային եւ քանակական առումներով: Ամեն առանձին գրքի իրարայաջորդ տերերի եւ նուիրատուների անունների բացայայտումով պարզուելու են նրանց գրքերի ապրած կեանքը, դրանց նկատմամբ եղած ընթերցողական պահանջմունքը, սրանց շնորհիւ՝ գրքի եւ մարդու կապի դրուագները, որով էլ պայմանավորուած հնարաւոր է լինելու դատողութիւններ անել հասարակական տարբեր խաւերի մէջ գրական մշակոյթի տարածման ծաւալների ու չափանիշների մասին:

բ. «Դիւանի» պատրաստման հակիրճ նկարագիրը

Այստեղ համառօտ ներկայացնում ենք մինչ օրս արուած աշխատանքը: Այսպէս՝

1. թերթում ենք հայերէն հնատիպ գրականութեան բոլոր օրինակները,
2. վրիպումներից խուսափելու նպատակով գրքերի ստուգումները իրականացնում ենք ըստ ժամանակագրական կարգի, հաջորդիւ արձանագրում ենք անհատական համարը եւ գոյքահամարը, այնուհետեւ հեղինակի անունը, եթէ այն առկայ է, ապա՝ խորագիրը, վերջում՝ տպագրութեան վայրը եւ տարեթիւր,
3. նոյն հրատարակութեան բոլոր օրինակները տեղադրում ենք ըստ պարունակած նիւթի՝ գրառումների ժամանակագրական կարգով¹². ըստ այսմ ձեռագրական, հնագրական, պատմական օժանդակ հնարաւոր բոլոր գիտելիքներով թուագրում ենք գրառումները,
4. ձեռագիր գրառումներ պարունակող գրքերի մէջ առկայ կնքադրոշմները, պիտակները եւ այլն նկարագրում ենք հնարաւոր համառօտ բնորոշումներով,
5. կնքադրոշմները¹³ վերծանում ենք հնարաւոր ճշգրտութեամբ, գուգահեռաբար համարակալում եւ հաւաքում յաջորդաբար՝ առանձին ցանկերով¹⁴,
6. գրառման կամ ներկայացուող նիւթի՝ գրքի մէջ զբաղեցրած տեղը (էջահամարը կամ թերթահամարը, անհրաժեշտութեան դէպքում նաեւ սկիզբն ու վերջը՝ էջ 5-10. ստորին լուսանց) անպայման նշում ենք, եթէ անգամ հրատարակութիւնն էջակալուած չէ, ապա այդ մասին ծանօթագրում ենք,
7. գրառումները հրատարակում ենք ընդունուած բնագրագիտական եղանակների կիրառմամբ՝ հարազատ մնալով բնագրի ուղղագրութեան՝ ուղղագրական շեղումները տալով ընդգծուած (*italic*), իսկ անհասկանալի եւ աղաւաղուած բառերին կից կոր փակագծերում նշելով ճիշտ ձեւերը,
8. վրիպած, չգրուած կամ ջնջուած գրերը վերականգնում ենք ուղղանկիւն փակագծերում,

¹¹ Գիտական տարբեր հաստատութիւնների եւ մասնաւոր անձանց:

¹² 2013 թուականից Հայաստանի ազգային գրադարանի հայերէն հնատիպ գրականութեան հաւաքածուն առանձնացուած եւ դասաւորուած է ժամանակագրական կարգով:

¹³ Միայն Հայաստանի ազգային գրադարանի տարբեր ժամանակների կնքադրոշմները 12-ն են, որ կիրառուել են գրադարանի ստեղծման՝ 1919 թուականից առ այսօր:

¹⁴ Առայժմ հաւաքել ենք կազմակերպութիւնների եւ անհատական հաւաքածուների մօտ 170 միաւոր կնքադրոշմ: Անհատ անձերի, հիմնականում հոգեւորականների, կնքադրոշմները կրկնակի, եռակի շատ են:

9. անվերականգնելի, անընթեռնելի բառերի փոխարեն դնում ենք երեք թեք գիծ՝ ///, կասկածելի ընթերցումներին կից կոր փակագծերում դնում ենք հարցական նշանը (?),

10. նիւթը կետադրում ենք արդի կանոնների համաձայն:

Ապագայում արդեն հրատարակուելիք «Դիւանի» հատորները կունենան նաեւ զանազան ցանկեր՝ Կազմակերպությունների, Անձնական հաւաքածուների, Տեղանունների, Նուիրատուների եւ Ստացողների, Վաճառողների եւ Գնորդների, Առք ու վաճառքի¹⁵, Ձեռագիր եւ հատկապէս մագաղաթեայ պատառիկներ ունեցող գրքերի¹⁶ եւ այլն:

Յուցիչ ցանկերի վերջնական քննութիւնը հնարաւոր է իրականացնել Հայաստանի ազգային գրադարանի հնատիպ գրականութեան եւ ոչ գրքային (քարտեզներ, հմայիլներ եւ այլն) հաւաքածուում առկայ ամբողջական նիւթը հաւաքելուց յետոյ, երբ աւարտին կհասցունեն էջադրման, ինչու չէ նաեւ սրբագրման աշխատանքները. մի խօսքով, երբ շարադրանքը վերջնական տեսք կունենայ:

Ստորեւ բերում ենք ապագայ աշխատութիւնից մի հատուած¹⁷:

3759-71, 1894-ԱՀ

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

Կ. Պոլիս - 1699 թ.

Մէջքին տսնձած պիտակին. «5054 հայերեն»:

Տիտղոսաթերթը թափուած, լրացուած մեկ թերթով, մանուշակագոյն թանաքով բոլորգիր՝ «Շնորհօք ամենագօրին Աստուծոյ եւ ողորմութեամբ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի... Օգնեա՛ Հոգիւս Սուրբ, Աստուած ճշմարիտ, զսկսեալս մեր դու հասոյ յաւարտ», մատիտով՝ «5054», «1894-ԱՀ», «3759-71»:

Էջ 45, 65, 73 վր. լս. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ անընթեռնելի:

Էջ 78-9 ստ. լս. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «1876 ամենեքեան հաղորդեալ Քրիստոսի կենարար մարմարովն օգոստոսի /էջ 79/ ամենեքին խոստովանեալ եւ հարգեալ են ի կենարար մարմին ի Յիսուսի Քրիստոսի մարմն///»:

Էջ 88-9 ստ. լս. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Ամենեքեան հաղորդեալ են Քրիստոսի գերէզման Սոմոնոս քարէնէ /էջ 89/ Սեմոնոս քարէ Քրիստոսի կերեզման»:

Էջ 104-5 ստ. լս. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «1873 ամի 7ն յուլիսի նա կոչեցաւ Կալուստ Գիրիքոր Ասլան /էջ 105/ երկոքեան եւ նորա մայր Շամամ Կալոյեան»:

Էջ 105 վր. լս. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «ԶՊղայտոս պատասխանի ետ այսորիկ»:

Էջ 112-3 ստ. լս. թանաքով նոտրգիր՝ «/// Մարքարայ Կեւորքեան Տէր-Խաչայտուրեան /էջ 113/ ստ. լս. ի կրոց Հայոց Մնացայկան Կարապետեան, գերիցփոխան Մանուկ Մանուկեան»:

Էջ 168-9 ստ. լս. թանաքով նոտրգիր՝ «1873 ամի 25 յունիսի /// Կումրի տէր Հակոբ քահանայ մեռաւ. վայ սայթե/// ժողովուրդէնէ մերմէ Դավիթ Պետրոսեան կամի /// /էջ 169/ ի նորին Բարձր արժանապատիւ Երէվանու ք/// բնակիչ բարէկարք տէր Կէորգ Թադի ///»:

Էջ 171. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Այս Շարակնոցս նորոգուելին Ովանէսի գին Մարեան Գ. Սուրբ Երրորդութիւն երեկ անկամ եկաւ մեզ տեսաւ, մեք ճաշակեցանք մարմնաւ, որ նայ գերակրի անմահական սեղանօվն. ամեն: Ո՛վ քահանայ, ամենայն ժամ յիշեալ Ովանէսի կին Մարեան, Աստուած քեզ եւ մեզ յիշէ. ամեն: Նզովածայ էն կարդացողն, որ ոչ յիշէ կամ ջնջէ,

¹⁵ Այստեղ կարելորդում ենք նաեւ դրամական միաւորների տարատեսակները՝ ըստ տեղի եւ ժամանակի:

¹⁶ Վաղ շրջանի հնատիպերում հանդիպում ենք ձեռագրերի մագաղաթեայ թերթերի, որոնք առանձին նկարագրութեան եւ ուշադրութեան են արժանի. դրանք հիմնականում օգտագործուել են գրքի նորոգութեան նպատակով՝ որպէս պահպանակ կամ կազմաստառ (օրինակ՝ Ուրբաթագիրք, 1512 թ., Պարգատումար, 1513 թ.):

¹⁷ Բերուած հատուածը ընդգրկում է 1699-1702 թթ. այն տպագրերի համար արուած մեր աշխատանքը, որոնք առաւել ամբողջական են տալիս աշխատանքի ընդհանուր պատկերը:

նգովեալ լիցին, մասն եւ բաժին Յուքային եւ ընդ Կայէնին առցէ, ընդ Քրիստոսէ անմասն մնան, օրհնեալիայ էն քահանայէն, որ յիշէ եւ ողորմի ասէ, Աստուած զձեզ ողորմի ամէն հոգոցն. Հայր մեր, որ յերկինս ասէ»:

Էջ 201 ստ. լս. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «1878 ամի օգոստոսի 6ին ///»:

Էջ 226 ստ. լս. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Վարդան Խանոյեանէ (ստորագր). եւ Անտոնեան Յակոբ (ստորագր.)»:

Էջ 293 ստ. լս. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Ի նորին բարձր պատիւ ///»:

Էջ 328 ստ. լս. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Կնքայիայր Մանուկ աղա /// Յակոբ քահանայէ ///»:

Էջ 420. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Յիշատակ է Շարական տէր Խաչատուրին եւ Յովանէսին, կողակից Մարիամին, որ տվինք յիշատակն Դաշտի Խաչի յեկեղեցոյ, տէր Մելքիսէթ քահանայիդ Աստուած մի բերան ողորմի ///»:

Էջ 469-70 թափուած, լրացուած մէկ թերթով սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Որ զլոյսն ի սկսբանէ հաստատեցէր վերըստին... եւ հեղմամբ արեան իւրեանց նորոգեցին զաշխարհս, դասաւորեալք ընդ անմարմնոց»:

Էջ 471ի ներքին լս. թափուած. լրացուած 3/4 թերթով, սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «բազմութիւն... գոհութեամբ»:

Էջ 471. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Հասուցէ Մանուկ Նազարէ ավէեօք ավէեոք կենդանեա եւ մեռաե/// Մարգար, Կել[ո]րքեան Մանուկ կաչար Սաֆար Պետրոսեան, կաչար Սաֆար Պետրոսեան, ///Աթօ Լազարեան, Կալուստ Պէ/// Հաղվերդե[ան], տէր Օհանէս Կէտր[զ]եան Թաթէոս»:

9982-57, 1656-ԱՀ

ՄԱՍԹԵՆՈՍ ՎԱՆԱՆԴԵՑԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ,

ՈՍԿԵԱՅ ԴՈՒՌՆ ԴՊՐԱՏԱՆ

Ամստերդամ - 1699-1700 թթ.

Ա. պահպանակի բ. երեսին. մատիտով շղագիր՝ «Մատթեոս Վանանդեցի»:

Անուանաթերթին. կապոյտ թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. ПУБЛ. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍԽՆՀ-ССՍՐ»:

Անուանաթերթի դարձերեսին՝ մանուշակագոյն թանաքով՝ «37+491.99-8», սեւ թանաքով շղագիր՝ «Ի գրոց Կարապետի Սերովբեանց, Հ^ր 70», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԻԻՂԱԲԵՐ ՍԵՐՈԲԵԱՆ-ԻՆՃԻԿԵԱՆԻ 23 ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ 1929 ԹՈՒՐԻ»:

9983-57, 1659-ԱՀ

ՄԱՍԹԵՆՈՍ ՎԱՆԱՆԴԵՑԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ,

ՈՍԿԵԱՅ ԴՈՒՌՆ ԴՊՐԱՏԱՆ

Ամստերդամ - 1699-1700 թթ.

Մէջքին սոսնձած պիտակին. թանաքով՝ «282»:

Ա. կազմաստառին սոսնձած պիտակին. մանուշակագոյն թանաքով՝ «I/1235»:

Ա. պահպանակի ա. երեսին. մատիտով՝ «տ. 282 / թ. 1256»:

Ա. պահպանակի բ. երեսին՝ «Թէոդիկի մատենադարանին կը նուիրէ սոյն գիրքը Մն. Նորիկեան. 26 օգոս., 9 սեպտեմբեր 1914, ի Նշան թաղ. կարմիր մատիտով՝ «100», մանուշակագոյն թանաքով քառանկին կնքադրոշմ՝ «ՀԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ / ՀԱՄԱՐ»:

Տիտղոսաթերթին. մանուշակագոյն թանաքով՝ «1235», մատիտով՝ «1659-ԱՀ», կարմիր թանաքով առանց շրջանակ կնքադրոշմ՝ «Printed in Turkey»:

8259-57, 486-ԱՀ
ԹՈՄԱ ՊԵՄԲԱՅԻ,
ՅԱՂԱԳՍ ՀԱՄԱՀԵՏԵԻՄԱՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Կ.Պոլիս - 1700 թ.

Ա. կազմաստառին սոսնձած պիտակին. «I/ 151»:

Ա. պահպանակի բ. երեսին. մատիտով՝ «486-ԱՀ», «1700 թ.»:

Տիտղոսաթերթին. մանուշակագոյն եւ կապոյտ թանաքով՝ «151 ստ.», կապոյտ թանաքով՝ «8259-57», մանուշակագոյն թանաքով բոլորակ կնքադրոշմ, որի մէջտեղում Միսն ու Մասիսը՝ ներքեւում «ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ / 1930 - ՌՅՀԹ.», շուրջբոլորը՝ «Հ. Ս. Խ. Հ. Լ. Ժ. Կ. ԷՋՄԻԱՇԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. ПУБЛ. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍԽՀ-ССՐ»:

Էջ 352. մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. ПУБЛ. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍԽՀ-ССՐ», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍՍՌ - АРМ ССՐ», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՀՍ»:

Բ. կազմաստառին. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «ԹՎին ՌՄՁ.ի (1831) մատիմ այս է գորութիւն գրուս, Աստուծոյ է Նիկողոսի որդիի Գաբէլ, էլի վեր առի, պարտ եմ Օվանէս որդիի Մարքարին եւ թանապաք գրիս, ///արեպէս մինչեւ /// տրին ///ատայ անպատճառ ///ամ այլեւ վայրիւն չանեմ, հագեմ, չի ձգեմ, թէ հագիմ ձգեմ, չանեմ դուլ տն/// տիրացուս ///», կապոյտ թանաքով՝ «340 ///»:

8807-57, 487-ԱՀ
ԹՈՄԱ ՊԵՄԲԱՅԻ,
ՅԱՂԱԳՍ ՀԱՄԱՀԵՏԵԻՄԱՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Կ.Պոլիս - 1700 թ.

Ա. կազմաստառին սոսնձած պիտակին. մանուշակագոյն թանաքով՝ «I/535», մատիտով՝ «Հ^ր 201», սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Մաղաքի որդի Ըստեփան», մանուշակագոյն թանաքով՝ «2000»:

Ա. պահպանակի ա. երեսին. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Նահապետի դուստր Պիրիճիտան ընծայեցաւ եւ ծնաւ աշխարհ ի թուին ՌՃԴ. (1741) Յունվարի ԲԷ. (27): Եօթն երեակն էր Դ., գիր տարուն էր Ը., վերադիրն էր ԲԲ. (22) եւ տանուտէրն էր Ադեղնատրն, եւ օրն էր չորեքշաբթ: Եւ դագուիսի Հիստէփն փաշային, որ ըսպաննեաց Թօրուն աղան, Ղուրպան աղան եւ Մօրատ օղլին, եւ վերջապէս փաշային վոնդած եւ թօփած օրն էր, եւ առաջնորդութեան Մահակ վարդապետին, եւ ես՝ Յօվսէփ վարդապետս գրեցի»:

Ա. պահպանակի բ. երեսին. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Թին ՌՃՀԸ. (1729) ծնաւ Յովսէփն, Հոկտեմբերի Ա. որդի Նահապետին եւ Աննային, կնքահայրն է Եղիայն՝ Էգէկի որդի: Թին ՌՃՁԴ. (1735) Հօկտեմբերի Ա. ծնաւ Խաթունբէկին՝ դուստր Նահապետին եւ Աննային, կնքահայրն է Եղիայն՝ Էգէկի որդի: Թին ՌՃՁԵ. (1736) Օգոստոսի Բ. (20) ծնաւ Ճովանին՝ որդի Նահապետին եւ Աննային, կնքահայրն է Եղիայն՝ որդի Էգէկին: ՌՃԿԱ. (1712) եւ Յունվարի Զ. ծնայ եւ աշխարհ եկեալ եմ ես՝ Յակոբի դուստրս՝ Աննա: ԹՎին ՌՃԴԴ. (1745) Դեկտեմբերին Բ. ծնաւ[ւ] Սէխպուրն՝ որդին Հապետին եւ Աննային կրնկալըն ///»:

Տիտղոսաթերթին. մանուշակագոյն թանաքով՝ «535», կապոյտ թանաքով՝ «ստ.», մատիտով՝ «61», մատիտով՝ «8353, Հ^ր 261»՝ ջնջած, կապոյտ թանաքով՝ «8807-57», մատիտով՝ «487-ԱՀ», «1700, Կ.Պոլիս», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. ПУБЛ. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍԽՀ-ССՐ»:

Էջ 152 ստ. լս. սեւ թանաքով յոթնաթերթ բոլորակ կնքադրոշմ՝ անընթեռնելի, մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՀՄ»:

7858-56, 2043-ԱՀ
ԹՈՄԱ ԳԵՄԲԱՑԻ,
ՅԱՂԱԳՍ ՀԱՄԱՀԵՏԵԻՄԱՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Կ. Պոլիս - 1700 թ.

Մէջքին. «1013»:

Ա. փեղկին սոսնձած պիտակին. «24/Թ-75»:

Ա. կազմաստառին սոսնձած պիտակին. մանուշակագոյն թանաքով՝ «I/4444»:

Ա. պահպանակի ա. երեսին. մատիտով՝ «1426»:

Ա. պահպանակի բ. երեսին. մատիտով՝ «117», սեւ թանաքով՝ «Հ⁴ր 123, Հ⁴ր 1387»՝ ջնջած, «49», սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «3 մանէթ, ընծայեալ Յարութիւն Չուդայեցի Նուպարովն Մովս-ցովկիին 1807ին, Աստրախան», կապոյտ մատիտով՝ «Կ. Պոլիս, 1691»:

Տիտղոսաթերթին. մանուշակագոյն թանաքով՝ «1013=594», «4444», մատիտով՝ «2043-ԱՀ», «1691», մանուշակագոյն թանաքով եռանկիւն կնքադրոշմ, որի վերին անկիւնում աստղ եւ նրանից դուրս եկող ճաճանչներ՝ «ՊԵՏ / ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍՍՌ - АРМ ССР»:

Էջ 51 լս. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Այսինքն եկեղեցին է քաւարանն մեր ըստ հաւատոց ազգիս հայոց»:

Էջ 338 ստ. լս. «Յիշեա՛ զՄկրտիչ Եզեան նորընծայ»:

ՄԻԱԿԱԶՄ (502, 503)
8328-57, 502-ԱՀ
ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
Կ. Պոլիս - 1700 թ.

Ա. կազմաստառին. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Գրեցաւ գիրս Հոկտեմբերի ԺԵ. (15) չօրեք-շափ[թ]ի Ե. սահաւտին»:

Ա. պահպանակի բ. երեսին. կապոյտ մատիտով՝ «419»:

Բ. պահպանակի ա. երեսին սոսնձած թղթին. մանուշակագոյն թանաքով շղագիր՝ «Գիրք մեկնութեան Յայտնութեանն Սրբոյ Յօհաննու աւետարանչի, Կ. Պոլիս 1700»:

Բ. պահպանակի ա. երեսին. մատիտով՝ «7438», կապոյտ թանաքով շղագիր՝ «Գիրք Մեկնության Հայտնությանն սրբո Յօհաննու աւետարանչի, Կ. Պոլիս, 1700, ալիգ.», մանուշակագոյն թանաքով շղագիր՝ «Խաչատուր վարդապետ Էրզրումցի, Մեկնութիւն յԵրզոց երզոցն Սոդոմոնի», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ / Հ. Հ.»:

Էջ 6. սեւ թանաքով բոլորակ կնքադրոշմ՝ «ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾԱՌԱՅ / ԱԲՐԱՀԱՄ»:

Էջ 7-11 ստ. լս. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Յիշատակ եղաւ ի սուրբ Աթոռն Աղթամարայ սուրբ մատեանս Յայտ/էջ 8 /նութեան Յիսուսի Քրիստոսի եւ Երզ երզոց Սոդոմոնեան ի հանգուցեալ Յարութիւն վարդապետէ ի վայե/էջ 9/ լումն միաբանաց, ապա մի ոք համարձակեցէ իւրացուցանել /էջ 10/ կամ այլոց տալ եւ վաճառեցէ, եւ եթէ հանտկնեցէ, առցէ պատիժս ըստինքեան չար խորհրդոց, 1872»:

Էջ 126. մանուշակագոյն թանաքով բոլորակ կնքադրոշմ (կապորով)՝ «ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾԱՌԱՅ / ՅՕՀԱՆԷՍ»:

8327-56, 503-ԱՀ
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԷՐՁՐՈՒՄԵՑԻ,
ՀԱՄԱՌՕՏ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԵՐԳՈՅ ԵՐԳՈՅՆ ՍՈՂՈՍՈՆԻ
Կ.ՊՈԼԻՍ - 1700 թ.

Էջ 256. մանուշակագոյն թանաքով բոլորակ կնքադրոշմ՝ «ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ», մանուշակագոյն թանաքով ութանկին կնքադրոշմ՝ «ԽԱՉԱՏՈՒՐ / ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ / ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՀԱՅՈՑ / ՏԱՆՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ / ՌՅԺԳ. - 1864», մանուշակագոյն թանաքով շղագիր՝ «1889 Յունվ. 4: Ի յիշատակ յաւերժական մատենանս, ն. վեհափառութիւն տ. Խաչատուր կաթողիկոս Ռշտունցին ետ շինել եւ գետեղել ի թանգարանի / էջ 257 ս. Աթոռոյս, զոր ինքն կառոյց եւ ճոխացոյց բազմազան մատենիք, զորս ետ հաւաքել ի խորշից սենեկաց եւ / էջ 258 / զաւառաց, յորս մատենալ կային յապականութեան», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ԴՕՏ. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍՍՌ - АРМ ССР», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ԴՕՏ. ПУБЛ. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍԽՂ-ССР»:

Գ. պահպանակի ա. երեսին. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «37. Էլիազ Մխիթարով, որդիք նորայ՝ 1. Բաթօ, 2. Սահակ, 3. Սիմօն, որդիք Բաթօյին՝ 1. Գալուստ, 2. Համբարձում, 3. Օվնաթան: 38. Բաբայ Մելիքսեւով, որդիք նորայ՝ 1. Մանուկ, 2. Մելիքսեւ»:

Գ. պահպանակի բ. երեսին. մանուշակագոյն թանաքով շղագիր, հակառակ դիրքով՝ «Գրչափորձ, Գրիգորեան Ներսէս, Գրիգոր Իսկիրտացի, Կ.Պօլսոյ Պէշիքթաշ»:

Բ. կազմաստառին. սեւ թանաքով նոտրգիր, հակառակ դիրքով՝ «67. Յարութիւն քահանայ Տէր-Յակոբեան - 52, որդիք նորայ՝ 1. Հայրապետ - 29, 2. Գէորք - 16, 3. Յուսէփ - 13, ունի որդի Հայրապետ, Վահան - 5: 68. Տիրացու Ստեփանոս, տիրացու /// 32 եղբայր նորա Օհանէս - 22», «6, 19»:

ՄԻԱԿԱԶՄ (504, 505)
8269-57, 504-ԱՀ
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԷՐՁՐՈՒՄԵՑԻ,
ՀԱՄԱՌՕՏ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԵՐԳՈՅ ԵՐԳՈՅՆ ՍՈՂՈՍՈՆԻ
Կ.ՊՈԼԻՍ - 1700 թ.

Ա. կազմաստառին սոսնձած պիտակին. մանուշակագոյն թանաքով՝ «I/155»:

Բ. պահպանակի ա. երեսին. մատիտով՝ «52» ջնջած, «155», կապոյտ մատիտով՝ «54» ջնջած, սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Էնկիրցի Սուճույի որդի Յարութիւնն, Գրիգոր Յախբեան», «այբուրեն բ-յ. Մանուկ»:

Բ. պահպանակի բ. երեսին. մատիտով՝ «7739», «504-ԱՀ», մանուշակագոյն թանաքով ութանկին կնքադրոշմ՝ «ԽԱՉԱՏՈՒՐ / ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ / ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՀԱՅՈՑ / ՏԱՆՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ / ՌՅԺԳ. - 1864», մանուշակագոյն թանաքով բոլորակ կնքադրոշմ՝ «ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ-ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ / Հ. Հ.», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ԴՕՏ. ПУБЛ. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍԽՂ-ССР», մանուշակագոյն թանաքով շղագիր՝ «Ի յիշատակ յաւերժական ն. վեհ. տ. Խաչատուր. կաթողիկոս յիւրմէ կողմանէ ընծայեաց ս. Աթոռոյս թանգարանի[ն], զոր ինքն էր կառուցանել, 1889 Յունվար 9»:

Տիտղոսաթերթին. մանուշակագոյն եւ կապոյտ թանաքով՝ «155 ստ.», կապոյտ թանաքով՝ «8268-57», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ-ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ / Հ. Հ.»:

Տիտղոսաթերթի դարձերեսին. մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍՍՌ - АРМ ССР»:

Էջ 4 ստ. լս. սեւ թանաքով շղագիր՝ «Ի Գրիգոր վարդապետէ Շատախցոց յիշատակ եղաւ ի սուրբ Աթոռն / Էջ 5/ Աղթամարայ, ով որ չար մտօք հայեցի, երկու աջօք կուրասցի»:

Էջ 17. «155», «8269-57», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍՍՌ - АРМ ССР», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. ПУБЛ. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍԽՀ-ССР»:

8270-57, 505-ԱՀ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ

Կ. Պոլիս - 1700-1701 թթ.

Տիտղոսաթերթին. վերին լս. մանուշակագոյն թանաքով՝ «155ստ», «8270-57», սեւ թանաքով ութանկիւն կնքադրոշմ՝ «ՍԱՐԿԱԻԱԳ ՄԵԼՔՈՆ 1191 (1742)»:

Տիտղոսաթերթի դարձերեսին. մատիտով՝ «225»:

Էջ 208 ստ. լս. մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍՍՌ - АРМ ССР», « ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. ПУБЛ. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍԽՀ-ССР», սեւ թանաքով ութանկիւն կնքադրոշմ՝ «ՍԱՐԿԱԻԱԳ ՄԵԼՔՈՆ 1191 (1742)»:

3621-51, 511-ԱՀ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ

Կ. Պոլիս - 1700 թ.

Ա. պահպանակի բ. երեսին. մատիտով՝ «511-ԱՀ»:

Տիտղոսաթերթին. մատիտով՝ «3563», սեւ թանաքով շղագիր՝ «Յամի Տեառն 1815 զնելով ստացեալ եմ ի Բասրա, որ եմ Կարապետս Յովհաննէսեան», սեւ թանաքով լատինատառ՝ «Manase Sleganis 1771»՝ ջնջած:

9005-57, 1577-ԱՀ

ԳԻՐՔ ՄՏԱԾԱԿԱՆ ԱՂՕԹԻՑ

Կ. Պոլիս - 1701 թ.

Ա. պահպանակի բ. երեսին. մատիտով՝ «1577-ԱՀ»:

Էջ 3 մատիտով նոտրգիր՝ «Պետրոս վարդապետ Թիֆլիսեցի, Մտածական, Պոլիս, ՌՃԾ. = 1701», «ուն. 922». կապոյտ թանաքով՝ «3005-57», մանուշակագոյն թանաքով՝ «ուն 922», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ « ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. ПУБЛ. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍԽՀ-ССР»:

Էջ 128. մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. ПУБЛ. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍԽՀ-ССР»:

8073-57, 77-ԱՀ

ԹԷՕՓԻԼՈՍ ԱՅՍԻՆՔՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիվոռնո - 1701 թ.

Ա. պահպանակի ա. երեսին. կանաչ թանաքով՝ «24-ԱՀ»:

Ա. պահպանակի բ. երեսին. մատիտով՝ «77-ԱՀ», կապոյտ թանաքով՝ «8073-57»:

Տիտղոսաթերթին. վր. լս. կապոյտ թանաքով՝ «201 ստ», «24 ստ», մանուշակագոյն թանաքով բոլորակ կնքադրոշմ, որի մէջտեղում Միսն ու Մասիսը՝ ներքեւում «ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ / 1930 - ՌՅՀԹ.», շուրջբոլորը՝ «Հ. Ս. Խ. Հ. Լ. Ժ. Կ. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ԴՕՏ. ՍՍՍՐ. ԲԻԲԼԻՈՏԵԿԱ ԻՄ. Ա. ՄՅՇՆԻԿՅԱՆ / ՀՍԽՆ-ՄՄ»:

Չհ. էջ 3. սեւ թանաքով ութանկիւն կնքադրոշմ՝ «ԳԻՐՔՍ / ՍՈՒՐԲ ԷԶՄ/ԻԱԾՆԱ Է», մանուշակագոյն թանաքով բոլորակ կնքադրոշմ, որի մէջտեղում Միսն ու Մասիսը՝ ներքեւում «ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ / 1930 - ՌՅՀԹ.», շուրջբոլորը՝ «Հ. Ս. Խ. Հ. Լ. Ժ. Կ. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ»:

Էջ 239. սեւ թանաքով ութանկիւն կնքադրոշմ՝ «ԳԻՐՔՍ / ՍՈՒՐԲ ԷԶՄ/ԻԱԾՆԱ Է»:

8100-57, 78-ԱՀ

ԹԷՕՓԻԼՈՍ ԱՅՍԻՆՔՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիվոնոն - 1701 թ.

Կազմաստառին սոսնձած պիտակին. «I / 691»:

Չհ. էջ 2. մատիտով՝ «201 ստ.», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ԴՕՏ. ԲԻԲԼԻՈՏԵԿԱ ԻՄ. Ա. ՄՅՇՆԻԿՅԱՆ / ՀՍՍՐ - ՄՄ ՄՄ»:

Էջ 3. չհ. սեւ թանաքով ութանկիւն կնքադրոշմ՝ «ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾԱՌԱՅ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍ ԹՎԻՆ ՌՃՂԵ. (1746)»:

7782-56, 79-ԱՀ

ԹԷՕՓԻԼՈՍ ԱՅՍԻՆՔՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիվոնոն - 1701 թ.

Ա. կազմաստառին սոսնձած պիտակին. մանուշակագոյն թանաքով՝ «I/4644», մատիտով՝ «81», «79-ԱՀ», սեւ թանաքով՝ «4644, մատիտով՝ «Ա/1+16», «Բ/1+25», «215b»:

Էջ 17. մանուշակագոյն թանաքով՝ «1688=5801», «7782-56», կապոյտ թանաքով բոլորակ կնքադրոշմ, որի մէջտեղում Միսն ու Մասիսը՝ ներքեւում «ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ / 1930 - ՌՅՀԹ.», շուրջբոլորը՝ «Հ. Ս. Խ. Հ. Լ. Ժ. Կ. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ԴՕՏ. ԲԻԲԼԻՈՏԵԿԱ ԻՄ. Ա. ՄՅՇՆԻԿՅԱՆ / ՀՍՍՐ - ՄՄ ՄՄ»:

Էջ. 30, 128 ստ. լս. կապոյտ թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ մէջտեղում բացուած զիրք, շուրջբոլորը՝ «ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ Հ. ՃԵՄ. Մ. Ա. Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ / 1874-88»:

Էջ 222 ստ. լս. սեւ թանաքով երկաթագիր՝ «ՄԱԹԷՈՍԻՎ»:

8101-57, 80 (274)-ԱՀ

ԹԷՕՓԻԼՈՍ ԱՅՍԻՆՔՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիվոնոն - 1701 թ.

Էջ 3ի հիմքին սոսնձած թղթին. մանուշակագոյն թանաքով շղագիր՝ «Թէոփիլոս, այսինքն Խօսակց[ութիւն] Թէոփիլոսի ընդ վարդապետին. Ալիկօնայ, 1701», մատիտով՝ «80-ԱՀ»:

Էջ 3. սեւ թանաքով շղագիր՝ «1880 թ. ի գրոցն Ազիզ Էղազարեանցն», ստ. լս. հակառակ դիրքով, «Ճանպուլատ Խանումե...» մանուշակագոյն թանաքով՝ «552», կապոյտ թանաքով՝ «201»:

Էջ 4 վր. լս. «ստ. 201», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ԴՕՏ. ԲԻԲԼԻՈՏԵԿԱ ԻՄ. Ա. ՄՅՇՆԻԿՅԱՆ / ՀՍՍՐ - ՄՄ ՄՄ»:

Էջ 5. մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. ПУБЛ. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍԽՆՀ-ՍՍՐ», մանուշակագոյն թանաքով՝ «552», մատիտով՝ «129»:

Էջ 92 վր. լս. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Ես՝ Յուսէփ գրեցի»:

Էջ 158 լս. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Այբուբեն՝ ա-թ, ես Յակ.»:

Էջ 193 ստ. լս. «Ճանաչար[h] զնայցօղաց»:

Էջ 2. կապոյտ թանաքով՝ «1475-2005», մանուշակագոյն թանաքով քառանկիւն կնքադրոշմ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ, ՀԱՄԱՐ», սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Եւ օվ քուսանք եւ վարդապետ աստուածաբանք եւ ժողովուրդ»:

Էջ 14 լս. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Աստուած անէ արթար մարթն, Աստուած անիծէ չար մարթն, է զնշան Քրիստոս Աստուած ///»:

Էջ 15. կապոյտ թանաքով՝ «1475-2005», մանուշակագոյն թանաքով քառանկիւն կնքադրոշմ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ, ՀԱՄԱՐ»:

Էջ 16. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Հազար բարով», «Չէ այս անիծէիր ապապնահայ Ակօր-ջան եւ աչք Արութ /// ետես տալու ///»:

Վերջին էջ. սեւ թանաքով բոլորգիր՝ «/// յաւիտենական բարերար /// ամենակալ ստեղծիչ լուսոյ եւ յօրինիչ զիշերոյ, կեանքի, մահու եւ /// յոյս ակնունօղաց, ետ լայնամտութիւն տարա-կուսանաց, որ ամէն արուեստ իմաստութեան դարձուցանես յայգ զստուեր մահու աննուագ ծագ/// արեգակն, քանզի ոչ /// օրէ ծածկող զփառս տէրութեան քոյ /// զիշերոյ, որում կրկնի ծու/// երկրպագութեան ամենայն եղելոց երկնաւորաց եւ երկրաւորաց եւ սանդար/// կամաց, որ լսես զհեծու/// յաղօթս խոնարհաց /// յոյսն դրուած ///», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍՍՌ - АРМ ՍՍՐ»:

Էջ 196 լս. «Յօսէփից օրա»:

8431-57, 1911-ԱՀ

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻ,

ԳԻՐՔ ԱՂՕԹԻՑ

Կ.Պոլիս - 1701-1702 թթ.

Ա. կազմաստառին սոսնձած պիտակին. մանուշակագոյն թանաքով՝ «II/294»:

Ա. պահպանակի ա. երեսին՝ մատիտով՝ «Հմր 5», «Հմր 294», «4», կապոյտ մատիտով՝ «131», մանուշակագոյն թանաքով ուղղանկիւն կնքադրոշմ՝ «ՎԵՐԱԾԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ / ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՆԻԷՐ / ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻՅ / 18 ՆՈՅԵՄ. 1918 Թ. ԹԻՖԼԻՍ»:

Ա. պահպանակի բ. երեսին. մատիտով՝ «1911-ԱՀ», «Գրիգոր Նարեկացի Կ. Պոլիս. 1701»:

Տիտղոսաթերթին. մանուշակագոյն թանաքով՝ «294 ստ.», մատիտով՝ «891.99/Գ-89», կա-պոյտ թանաքով՝ «8431-57», մանուշակագոյն թանաքով ուղղանկիւն կնքադրոշմ՝ «ՎԵՐԱԾԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ / ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՆԻԷՐ / ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻՅ / 18 ՆՈՅԵՄ. 1918 Թ. ԹԻՖ-ԼԻՍ», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. ПУБЛ. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍԽՆՀ-ՍՍՐ»:

1302-50, 1912-ԱՀ

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻ,

ԳԻՐՔ ԱՂՕԹԻՑ

Կ.Պոլիս - 1701-1702 թթ.

Ա. կազմաստառին սոսնձած պիտակին. մանուշակագոյն թանաքով՝ «II / 347»:

Ա. պահպանակի բ. երեսին. մատիտով՝ «891.99/Գ-89», «1912-ԱՀ»:

Տիտղոսաթերթին. մանուշակագոյն թանաքով՝ «347», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ / Հ. Հ.», նրք. լս. մատիտով՝ «243/Գ-89», մանուշակագոյն թանաքով՝ «1302-50»:

Էջ Բ. վր. լս. մանուշակագոյն թանաքով ութանկին կնքադրոշմ՝ «ԽԱՉԱՏՈՒՐ / ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ / ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՀԱՅՈՅ / ՏԱՆՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ / ՌՅԺԳ. - 1864», մանուշակագոյն թանաքով բոլորակ կնքադրոշմ՝ «ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ ՀԱՅՈՅ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ»:

Էջ թ ստ. լս. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Այբուբեն՝ ա-պ»:

Էջ Ժ-ժա. վր. լս. սեւ թանաքով շղագիր՝ «Ի յիշատակ յաւերժական. Նորին վեհ. տ. Խաչատուր ս. կաթողիկոս զետեղել էտ զմատենանս ի թանգարանի ս. Աթոռոյս, / Էջ ժա / զոր ինքն կառոյց 1889 յունվար 2»:

Էջ լր. լս. մանուշակագոյն թանաքով նոտրգիր՝ «Այս Նարեկ Նշանին է»:

Էջ. զճիւզ, դճգ. մանուշակագոյն թանաքով նոտրգիր՝ «Այս Նարեկ Նշան Տէր-Կարապետեան»:

8434-57, 1913-ԱՀ,
ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻ,
ԳԻՐՔ ԱՂՕԹԻՑ
Կ.Պոլիս - 1701-1702 թթ.

Ա. պահպանակի բ. երեսին. կապոյտ թանաքով շղագիր՝ «Ի 1879 ամի օգոստոսէն սկսեալ ցորենի խալվարն 44ից ռուբլուցն բարձրացաւ մինչ դեկտեմբեր 75 ռուբլի, հետզհետէ բարձրանալով մինչ ի ութսուն թիւ 90 խալվար ցորեն, 95 ալուր, որ գրում է այստեղ: Ի հազար ութ հարուր ութսուն ամի յունվարէն սկսեալ եղել մեծ թանգութիւն, ցորենի խալվարն ելաւ ինոսուն ռուբլի, զարու խալվար եօթանասուն ռուբլի, ալուրն ինուսունհինգ ռուբլի, Աստուած խնայէ դժուար միջոց է: Այս դժուար միջոցին ողորմած կայսր ուռուսաց էտ իւր ամբարներից փողոցի հացթուխներին ձեռամբ քաղաքի գրաւնի եւ խոստացաւ տալ բոլոր չքաւորացն իւրաքանչիւր համարով անձանց»:

Բ. պահպանակի բ. երեսին. մատիտով՝ «891.99/Գ-89», «1913-ԱՀ», «66»՝ ջնջած, մանուշակագոյն թանաքով՝ «5011», կապոյտ թանաքով՝ «8434-57»:

Տիտղոսաթերթին. կապոյտ թանաքով՝ «501 ստ.», սեւ թանաքով շղագիր՝ «Ի Ապարանի տեառն Նահապետի սրբազան կաթողիկոսի ամենայն հայոց եւ հայրապետ», մանուշակագոյն թանաքով՝ «Թ. 1701»:

Էջ Բ. վր. լս. մատիտով՝ «243», «1913-ԱՀ», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍՍՌ - АРМ ССР»:

Էջ գ. կապոյտ թանաքով՝ «8434-57», «Ցանք գրոց Նարեկայ»:

Չհ. էջ Ժէ. սեւ թանաքով շղագիր՝ «Պարսից Մուգաֆերեղին շահն մայիսի 11ին 1900 ամին եկաւ Երեւան: 12ին ընդունելութիւն վեհափառ Մկրտիչ կաթողիկոսին, ժամի մէկին յուսադափ կարկուտ չտեսնուած մեծ վնաս այգեստանին եւ բուսոց, 13ին օրն շաբաթ շահն ճանապարուեց դեպի Ախստափայի վազգալն», մանուշակագոյն թանաքով՝ «501», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍՍՌ - АРМ ССР»:

Էջ իէ. սեւ թանաքով շղագիր՝ «1873 ամի 28 յունվարի ես ձեռնադրուեցի ձեռամբ Մկրտիչ արքեպիսկոպոսի, Մկրտիչ քահանայ տէր Պողոսեան»:

Էջ ճԺԹ լս. սեւ թանաքով շղագիր՝ «Տէր Յիսուս Քրիստոս, տէր երկնի ու երկրի արարիչ ամենայն արարած[ոց]»:

Էջ ճիթ ստ. լս. սեւ թանաքով ութանկին կնքադրոշմ՝ «/// ԳՐԻԳ///»:

Էջ ԲԸ լս. սեւ թանաքով շղագիր՝ «/// յաւուրն լիս շաբաթ ի խոովութեան աշխարհի ուռուսաց կամ օսմանցվաց խօնակեցի թագաւորին եղեւ նոյն ամի»:

Էջ ԲԸԻԱ. սեւ թանաքով շղագիր՝ «Տէր Աստուածատուր Տէր-Մատթէոսեանց 1873 յ7ն հոկտեմբերի հանդիպեցաւ ի տուն /// (շարուակութիւնը վր. լս.ում, որը կտրած լինելու հետեւանքով անընթեռնելի)»:

Էջ ԲԸԴԶ. սեւ թանաքով շղագիր՝ «Պարոն Բեկ Մկրտիչեան Թորոսեանցս գրեցի 1867 ամի 3ն օգոստոսի ի սուրբ Աստուածածին այս թվին մեր»:

Էջ ԸԳ լս. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Միմօն Տէր-Պօղոսեան»:

1303-50, 1914-ԱՀ
ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻ,
ԳԻՐՔ ԱՂՕԹԻՑ
Կ. Պոլիս - 1701-1702 թթ.

Ա. կազմաստառին սոսնձած պիտակին. մանուշակագոյն թանաքով՝ «II/593»:

Ա. պահպանակի ա. երեսին. սեւ թանաքով շղագիր՝ «Յովակիմ Տէր-Գէորգով подписали этого вышеподписанный», «Эта кн[ига] принадлежит Теръ Кеворку Айвазовичу», հակառակ դիրքով՝ «Եփրեմ, Տէր Գէորգեան», շղագիր՝ «Այս գիրքը պատկանում է Գէորգ քահանայ Տէր-Գէորգեանին եւ իւր որդոյ՝ Սենիքերիմ Տէր-Գէորգեանցին: 1817 ամի 1 յունվարի»:

Ա. պահպանակի բ. երեսին. սեւ թանաքով շղագիր՝ «Աղօթք պատարագէն առաջ, 4. 5. 24. 33. 47. 52. 53. Աղօթք զկնի պատարագին, գլուխ 1. 5. 24. 67. 95: ԿԶ. աղօթք», «Մայիսի 14ին 1876 ամի Երեւանու միրավոյ ատեանն վճռեց մի ամիս ժամանակին Ասլան Սարգիսովն տայ ինձ 21 մանէթ 70 կոպեկ», «1878 ամի փետրվարի մէկին Յովակիմն տվեց 45 մանէթ Կասպար Էյլասովին իւր թամանտրուկի (մասին)», «1900 ամի 8ն ծնունդաւ 14/// Սրփուհի Մկրտիչեան տ[է]ր ///»:

Տիտղոսաթերթին. մանուշակագոյն թանաքով՝ «593», մատիտով՝ «1914-ԱՀ», մանուշակագոյն թանաքով՝ «1303-50», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. ПУБЛ. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍԽՆՀ-ССР»:

Էջ ԲԸԽԹ վր. լս. սեւ թանաքով շղագիր՝ «Ս[ենիքերիմ] ք[ահանայ] Տ[էր]-Գէորգեանց», լս. մատիտով շղագիր՝ «Աթանէս ք[ահանայ] Տ[էր]-Գ[էորգեանց]»:

8433-57, 1917-ԱՀ
ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻ,
ԳԻՐՔ ԱՂՕԹԻՑ
Կ. Պոլիս - 1701-1702 թթ.

Ա. կազմաստառին սոսնձած թղթին. մանուշակագոյն թանաքով՝ «II/1494»:

Ա. կազմաստառին. սեւ թանաքով շղագիր, սլավոնաւոր՝ «Въ библиотеку Лазаревского Института приношени Ихъ Превосходительство Г.г. Попечителей Института. Молитвенная древняя Армянская книга, напечатанная въ Константинополе. Заглавіе по-Армянски: “Нарекъ” Боговдохновенное сочинение Св. Григория Нарекъанцы».

Բ. պահպանակի ա. երեսին. սեւ թանաքով շղագիր՝ «Յիշատակեցաւ մատեանս այս յարժանապատիւ Եփրեմ վարդապետէ՝ դպրայ Ստեփաննոս Դաւթեան Մերձանեանցն Գրիգորիոսյսեցոյ, ի 1836 թ. սեպ. 18, ի մայրաքաղաքն Ս. Պ. Բուրգ»:

Բ. պահպանակի բ. երեսին. մատիտով՝ «891.99/Գ.89», «1917-ԱՀ»:

Տիտղոսաթերթին. մանուշակագոյն եւ կապոյտ թանաքով՝ «34 ստ», «1497», «1494 ստ», «ԲԸԻԹ. (229) կիկագուկան խեղայք», մատիտով՝ «1917-ԱՀ», «56/1», մանուշակագոյն թանաքով՝ «8433-57», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «Հ.Խ.Ս.Հ. ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. П. БЛБ-КА АРМ ССР ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՓՈԽԱՆԱԿՄԱՆ ՓՈՆԴ - ОБМЕННЫЙ ФОНД», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. ПУБЛ. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍԽՀ-ССР»:

Էջ Բ.ի ստ. աջ անկիւնը թափուած. լրացուած թերթով, սեւ թանաքով բոլորգիր՝ «նորա... զաստուածայինն»:

Էջ Թ. թափուած. լրացուած մէկ թերթով, սեւ թանաքով բոլորգիր՝ «Բանք առ ի ապաքինութիւնս իրաց իրաց Աստուծոյ... Բանք առ ի յերջանիկ փայտն Ժամհարին»:

Էջ Ժա. թափուած. լրացուած մէկ թերթով, սեւ թանաքով բոլորգիր՝ «Ի խորոց սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ. Բան Ա... կամաւորական նւեր բանական զոհիս ողջակիզեալ զօրութեամբ»:

Էջ 17. կապոյտ թանաքով՝ «8433-57», «1494», մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. ПУБЛ. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍԽՀ-ССР»:

5409-56, 1918-ԱՀ
ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻ,
ԳԻՐՔ ԱՂՕԹԻՑ
Կ.Պոլիս - 1701-1702 թթ.

Էջ Բ. մանուշակագոյն թանաքով՝ «5409-56»:

Էջ Ժ. ստ. լս. սեւ թանաքով ութանկիւն կնքադրոշմ (կապգրով)՝ «ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾԱՌԱՅ / ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ///»:

Էջ Ժա. սեւ թանաքով շղագիր՝ «[դա]տաստանի փրկութիւն ///»:

Էջ զճԺ. ստ. լս. սեւ թանաքով բոլորգիր՝ «Ո՛չ քամահիս»:

Չի էջ ա. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «Ես՝ աստապատեցի մահտեսի Դատոսի որդի Էվանէսըս առի այս Նարեկըս ի ձեռանէն այլազգաց, էն վախտըն էր, որ Քայիայ Իբրահիմ փաշէն շատ զօռով ասկար հալաքէց լազկի օսմանլու, մինչեւ ԺԵ. (15) հազար լէշկարով գնաց Սղնադին վերայ, շատ եկեղեցի թալանեցին, կուսանք, աշխարհականք շատ գերի արին, այս Նարեկըս գերի էր ընկել, Գ. դուռուշ տվի առի, այս չանր բանս Գէնջու քաղաքըն ելաւ, նեղութիւնն շատ կրեցին քրիստոնէան, ով որ այս աղօթայգիրըս կարթայ, աղայէլ առ միածին որդին, որ ազատել ըզմեզ եւ ըզձեզ ի ձեռանէն այլազգաց, աստ եւ ի հանդերձելումըն երկնից արքայութեանն արժանի արասցէ: Գրեցաւ ձեռացայգիրըս թվին ՌՃՀԹ.ին (1730) յուլիսի ամսոյս Զ.ին Քրիստոսի մարդայսիրութեանն փաքք. ամէն»:

Չի էջ Բ. սեւ թանաքով բոլորակ կնքադրոշմ՝ «ՅԻՍՈՒՄԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ / ԾԱՌԱՅ ԹՕՎ-ՄԱ/Ս ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՍՊԱՍԱԻՈՐ / ՍՈՒՐԲ ԱՌԱՔԵԼՈՅՆ / ՌՃԻԴ. (1675)»:

Էջ ճճ. ստ. լս. սեւ թանաքով շղագիր՝ «Խեչօից ապրելի ԺԳ.ին (13) զիններեցի»:

Էջ ճխգ. սեւ թանաքով նոտրգիր՝ «1824 ես՝ Պոլուզեան Սահակս եւ իմ որդէգիր Թօրօսս զայս սուրբ Նարեկս տուաք յիշատակ Սուրբ Աստուածածնայ եկեղեցոյ, ի վայելս քահանայից»:

Էջ ճճ. սեւ թանաքով շղագիր՝ «1860 ամի 4 յուլիսի Վարդանի ծնունդ», ստ. լս. «Այս Պօղոս», մատիտով շղագիր՝ «Տե՛ս անձեռնմխ.», սեւ թանաքով ութանկիւն կնքադրոշմ՝ անընթեռնելի, մանուշակագոյն թանաքով ձուածիր կնքադրոշմ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ / ГОС. БИБЛИОТЕКА ИМ. А. МЯСНИКЯНА / ՀՍՍՌ - АРМ ССР»:

SUMMARY

The beginning of the Armenian printed book is a new era for Armenian writing and literature. It has completely inherited all the traditions of manuscripts. Remember that throughout the sixteenth and nineteenth centuries, printed and handwritten literature coexisted and served the public. Ancient books,

like manuscripts, have handwritten remarks by historical masters, library inventory numbers, and other different kinds of notes in the margins, on free pages. Seals hold equal significance to these.

In addition to being a unique source for printing, the compilation of handwritten and library notes found in the National Library's ancient books is also an excellent source for research on history in general, and culture history in particular.

ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆԿ

1. Մանուկեան Տ., Սարգսեան Ք. Մաշտոցեան Մատենադարանի հնատիպ գրքերի ձեռագիր եւ գրադարանային նշումները (ընդհանուր պատկեր) // Բանբեր Մատենադարանի, Մեսրոպ Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի ին-տ., հ^տ 34, Երեւան, 2022, էջ 330-349:
2. Հայ գիրքը, 1512-1800 թթ. / կազմ.՝ Ն. Ոսկանեան, Ք. Կորկոտեան, Ա. Սավալեան, խմբ.՝ Ռ. Իշխանեանի, Երեւան, ՀՍՍՀ պետական գրադարան, 1988, 864 էջ:
3. Տէր-Վարդանեան Գ. Հայերէն հնատիպ գրքերի ձեռագիր գրառումների եւ գրադարանային նշումների Դիւանի կազմութեան ծրագիրը // Բանբեր Մատենադարանի, հ^տ 34, Մեսրոպ Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի ին-տ., 2022, Երեւան, էջ 321-329: